

MENOCRUS.

IMMINUTI SUMOS, NUMERO, ET AD PAUCITATEM REDACCI.
HUMILES, VILES.

LYRANUS.

VERS. 38.—ET NON EST IN TEMPORE HOC PRINCIPALIS, super filios Israel, qui posset eos defendere, quia Sedeccas jam erat captus;

ET PROPHETA, qui denuntiet futuram consolationem, ER DUX, scilicet, ex populo nostro, quasi dicent: Virtute humana non possumus salvari de manibus inimicorum. Similiter eis non erat via ad placandum Deum per viam sacrificiorum, et hoc est quod postea dicit,

NEQUE HOLOCOASTUM. Quia erat oblatio tota incensa ad honorem divinum.

NEQUE SACRIFICIUM, quod partim incendebatur, et partim ad usum sacerdotum reservabatur.

NEQUE ORATIO, quae offertur ex devotione.

NEQUE INCENSUM. Hoc est, thymiana odoris suavisimi, quod reprobatur super altera thymianas ad consummationem sacrificii: ut habetur ad Hebreos 9. Ratio omnium istorum est, quia non erat ipsis licitum talia offerre, nisi in Ierusalem, que jam erat destruta, et hoc est quod dicitur:

NEQUE LOCUS PRIMITIARUM CORAM TE. Quia jam erat destrutus, ut visum est.

MENOCRUS.

ET PROPHETA. Intelligit in Iudea, nam ipse et Ezechiel erant Babylonie. Daniel vero regiorum potius somniorum erat interpres, quia propheta populi. Itaque non est propheta, idem valet ac, vix illus est.

NEQUE HOLOCOASTUM, NEQUE SACRIFICIUM. Templum enim et altare erat eversum, et licet postea Iudei novum altare excitarunt, ut patet Baruch 1, 4, tamen pauperrime, rarissime, in illis urbibus ruinis illo utebantur.

TIRINUS.

NON EST IN TEMPORE HOC PRINCIPES ET PROPHETA. Suppone in Iudea jam in Chaldais excisi et in sessu. Patet ex seqq. verbis, holocausto, incenso, etc., quae non poterant nisi Jerosolymis sperari. Porro loco talis sacrificii et holocausti legalis offerunt hic seipso Deo, si sic illi visum fuerit, in sacrificium et holocaustum mysticum et metaphoricum.

LYRANUS.

VERS. 39.—UT POSSIMUS INVENI, MISERIC. TUAM, etc. Suppone per talia sacrificia et oblationes.

SED IN ANIMA CONT., etc. Quasi dicat: Loco sacrificiorum suscipias illud, quod possumus tibi offerre, scilicet cor contritum et humiliatum. Ps. 50, describitur: *Sacrificium Deo spiriti*. Unde super illud Gen. 25: *Isaac amat Esai*, dicit Rab. Moyses: Dilectae sunt magis tribulationes quam sacrificia, quippe quia sacrificia sunt de divinitate hominis, tribulationes vero de corpore ipsius tribulati, quod est magis charum sibi, secundum quod dicitur Job. 2: *Pellem pro pelle*, et cuncta que habet homo dabit pro anima sua.

VERS. 40.—ET SICUT IN MILLIBUS AGNORUM, etc. Quia tribulatio, in qua isti erant proprie Deum, est

magis accepta Deo quam sacrificia, ut dictum est.

QUONIAM NON EST CONF. Quod est verum de confusione vera, que est coram Deo per peccatum et in conscientia mala, licet sancti bene sustineant confusione coram hominibus, sed ista non est vera confusio. Unde dicit Chrysost. super Matth.: «Levis est consolatio, si homo in se confusus sit, non tamen coram hominibus. Per contrarium, levis est confusio, id est, modica, vel nulla, si tantum confusus coram hominibus est, et non coram Deo.»

IN ANIMO CONTRITO. Quasi dicat, siue suspicis holocaustum arrietum, siue suscipe animum contritum et spiritum humilem, quo nos tibi ad expianda nostra, nostrae gentis peccata, per martyrium offerimus in sacrificium.

NON EST CONFUSIO CONFIDENTIBUS INTE. Sperandum in te spes non frustratur.

TIRINUS.

FIAT SACRIFICIUM NOSTRUM IN CONSPETU TUO HODIE, UT PLACET TIBI, nempe sacrificium hoc publice confessionis, laudis divinae et martyrii, quod tibi in hac fornace offerimus.

Petes quare martyrium fidelium non possit dici proprium dictum sacrificium. Respondeo quia ut tale non est a Deo institutum et ordinatum. Hoc enim unus Christi martyrio concessum est, nempe ut expiatorium esset peccatorum totius mundi. Et hoc unum sufficit toti universo. Neque alud est, sed idem quod in Eucharistia quotidie representatur et reteratur.

LYRANUS.

VERS. 41.—ET NUNC SEQU. TE. Hic consequenter Azarias allegat in sua oratione consuetum Dei misericordiam, quam inveniunt revertentes ad ipsum: et hoc est quod allegat: *Et nunc sequ. te*, etc. Qualitercumque autem peccaverimus,

TIRINUS.

QUERIMUS FACIEM TUAM. Ad te convertimur: prius enim a te aversi dorsum quodammodo tibi obvertamus.

LYRANUS.

VERS. 42.—NE CONFUNDAS NOS, id est, confusibilis in conspicu hominum dimittas.

SED FAC NOBIS. Quia proprietas tua est misereri et parcer.

MENOCRUS.

NE CONFUNDAS NOS. Ne pudefacias nos, negando quod postulanus.

LYRANUS.

VERS. 43.—ET ERUE NOS. Hic consequenter Azarias invocat liberatricem Dei potentiam, que solet assistere in casibus desperatis secundum viam humanam; et hoc est quod dicit: *Et erue nos in mirabilibus*, id est, per opera supra virtutem natura: fienda, quod factum est in liberatione eorum de fornace.

MENOCRUS.

ET DA GLORIAN. Ut infideles videntur potestiam mirabilem, glorificant nomen tuum.

IN MIRABILIBUS TUIS. Editus miraculus, quae ad libe-

randum populum tuum facere soles, ut cum populum tuum ex Aegypto liberasti.

DA GLORIAM NOMINI TUO. Inclytum fac et celebre nomen tuum, patrato insigni aliquo miraculo.

LYRANUS.

VERS. 44.—CONFEND. OMN. Et loquitur hic de confusione per penitentiam, quia homo confundit coram Deo de peccato perpetrato. Et hoc est quod subditur:

MENOCRUS.

OSTENDUNT SERVIS TUIS MALA. Affligit servos tuos, et illis mala exhibent; sic Psalm. 59, 5: *Ostendisti populo tuu duru*.

IN OMNIPOTENTIA TUA. Tuu potentiâ fiant impotentes et imbecilles.

LYRANUS.

VERS. 45.—ET SCIENT QUA. Hoc factum est per hoc, quod Nabuchodonosor, viso miraculo, glorificavit Deum per totum regnum suum.

LYRANUS.

VERS. 46.—ET NON CESSEANT. Descripta commendatione divina aquitatis, hic consequenter ponitur condescensio sue bonitatis, incendens noxios, et liberans innocentes. Circa quod queritur tanguntur: primum est fornacis incendium, cum dicitur: *Et non cessabant, etc., qui miserant nos, in fornacem sciocet, et iti erant fortissimi de exercitu regis, ut dictum est supra*.

SUCCEDEUNT FORNACEM NAPHTA, quod est genus bituminis inventum circa Babyloniam, et maximè nutrit ignem, ut dicit Salustius. Secundum alias sunt ossa olivarum arefacta cum amurca.

ET STUPA, ET PICE, ET MAL, id est, sarmentis. Secundum, subditur Chaldeorum excludimus, cum dicitur: *Et effundebatur; et patet littera. Tertiò, angelicum prasidium subditur, cum dicitur: Angelus autem Domini descendit. Quartò, purorum remedium, cum dicitur: Et non tetigit eos. Et patet littera.*

Sed queritur hie quomodo isti puri non sunt lassi in fornace, et dicunt aliqui quod hoc factum est per hoc, quod angelus excusit flammanum de fornace, ut hic dicitur, et apposuit aliquem refrigerativa interiori: unde dicitur quod fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, et tunc secundum hanc viam, oportet dicere quod non erat ardor in fornace, nec secundum effectum, nec secundum rem vel actum primum. Sed hoc non videtur verum, quia supra dictum est quod fuerunt positum fornace ligati, tamen ignis consumpsit vincula eorum, quia ambulabant in camino, et non consumpsit corum corpora: et sic patet quod pueris existentibus in fornace, era ibi ardor ignis, non secundum secundum rem vel actum primum, sed etiam quantum ad effectum, vel actum secundum, quod est comburens, ex quo combustus vincula eorum. Item infra, cod. cap., dicitur quod ambulabant in medio ignis ardenti. Dicendum igitur quod salus puero rum facta est, divina virtute suspendente actum secundum ignis, id est, effectum, manente tamen actu primo: quia cum creatura obediat creatori in omnibus possibilibus fieri, potest per virtutem divinam conservari

ardor ignis in actu primo sive secundo, quia prius potest absolviri a posteriori. Et siue potest virtus divina absolvere actum ignis simpliciter, ita potest suspendere circa unum objectum; absque hoc quod suspendat circa aliud, et sic suspendit actum ignis circa corpora puerorum, et non circa vincula eorum, nec circa eos qui fornacem incendebant. Sed contra predicta potest sic argui, quia administratio rerum, et conservatio, sunt idem realiter secundum aliquos; administratio autem importat applicationem rei ad effectum: ergo conservari non potest in actu primo ignis, qui exeat in secundum actum, apposito combustibili. Item calefacere per se inest igni: illud autem quod per se inest alio, non potest ab eo separari; ergo impossibile est quod ignis maneat in actu primo, et non comburatur apposito combustibili. Ad primum dicendum quod administratio rerum et conservatio possunt duplice accipi: uno modo ex parte cause, in quantum sunt actiones Dei in ipso manentes, et sic sunt idem realiter, quia in Deo non est nisi unica actio intrinseca; que est idem quod sua substantia; alio modo ex parte effectus, qui in creatura, et sic differt administratio a conservatione. Sic enim in artificiis videmus quod aliud est instrumentum constitutum in esse, et aliud ipso constituto uti, ut patet de securi; ita intelligendum est in proposito: quia creature sunt Dei artificia, et idem aliud est creaturam in esse producere seu tenere, quod est conservare, et aliud ipsum ad operationem applicare, quod est administrare, et hoc est posterius ad ipsum conservare, ut patet. Licet autem posterius non possit esse sine priori, tamen prius potest esse sine posteriori; et idem potest ignis conservari absque hoc quod agat, non tamen est converso: et eadem ratione potest sic conservari quod agat in unum, et non in aliud, ut dictum est. Ad secundum dicendum quod calefacere inest per se igni, sed hoc est in tertio modo perscrutatis, et tale potest separari. Illud autem quod per se inest primo modo, non potest ab aliquo separari etiam virtute divina, quia ponitur in eius diffinitione, idem non valet argumentum. Quod autem dicitur quod angelus fecit medium fornacis quasi ventum, etc., dicendum est quod, licet miracula fiant soli virtute divinae principaliter, tamen angelii circa hoc habent aliquando aliud ministerium. Sic hie quod flamma effusa est extra fornacem, factum est virtute angelii; sed quod puriores intra fornacem non sunt lassi, hoc factum est divina virtute: igitur propter tale ministerium praeditum, dicit Scriptura hoc fecisse angelum.

MENOCRUS.

NAPHTA. Bituminis flos est qui faciliter ignem concipit, Plinio lib. 2, cap. 105. Alii, teste S. Hieron., ossa olivarum, quee projiciuntur cum amurca arefacta, inter se recipiuntur.

LYRANUS.

NAPHTA. Teste Plinio, fomes et pubulum est ignis, simile bituminis. MALLEOLIS sunt manipuli spartei pice

oblitio, inquit Nomius Marcellus, qui hausto igne jacet solent in muros hostiles vel in testudines, ut eas succendant.

MENOCHIUS.

VERS. 49. — DESCENDIT CUM AZARIA, etc. Cum scilicet in fornacem sunt dejecti.

EXCUSIT. Submovit flammam è fornace, in Chalda, ejaculatus est.

VERS. 50. — QUASI VENTUM RORIS FIANTEM. Adeò non senserunt ignis ardorem, ut potius roscidi venti flatu recreati sint.

VARIETAS LECTONUM. A vers. 51 ad 90.

VERS. 51. — Vulg. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant et glorificabant, et benedicabant Deum in fornicem dicentes.

Arab. Laudaverunt et glorificaverunt.

52. — Vulg. Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum, et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in secula, et benedictum nomen gloria tua sanctum, et laudabilis et superexaltatum in omnibus seculis. Syr. Laudandus et exaltandus.

55. — Vulg. Benedictus es in templo sancto gloria tua, et superlaudabilis, et supergloriosus in secula.

54. — Vulg. Benedictus es in throno regni tui, et superlaudabilis et superexaltatus in secula.

55. — Vulg. Benedictus es qui intueris abyssos, et sedes super Cherubim, et laudabilis et superexaltatus in secula.

56. — Vulg. Benedictus es in firmamento coeli, et laudabilis, et gloriosus in secula.

Arab. Et superlaudabilis, et superexaltatus.

57. — Vulg. Benedicite, omnia opera Domini, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. Et exalte.

58. — Vulg. Benedicite, angeli Domini, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

59. — Vulg. Benedicite, coeli, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

60. — Vulg. Benedicite, aquæ omnes que super coelos sunt, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. O aquæ que super celos es.

Sep. et Gip. Benedicite, aquæ, et omnia que super celos.

61. — Vulg. Benedicite, omnes virtutes Domini, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

62. — Vulg. Benedicite, sol et luna, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

63. — Vulg. Benedicite, stellæ coeli, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

64. — Vulg. Benedicite, omnes imber et ros, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

65. — Vulg. Benedicite, omnes spiritus Dei, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. Benedicite, omnes venti.

66. — Vulg. Benedicite, ignis et æstus, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

67. — Vulg. Benedicite, frigus et æstus, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. Benedicite, innocentes.

TRINUS.

NON TETIGIT EOS IGNIS. Hoc jejunio illorum tribuit S. Bernardus et S. Basilius comparans illos *amianto* lapidi, qui in igne ardet, sed prius redditur; et salamandra, que sua frigiditate et humiditate prunas, nisi nimis fuerint, restinguit. S. Damascenus id eorum puritati et virginitatem ascerbit. Origenes, Isychius et Cassianus fornacem hanc Babyloniam faciunt typum fornaci diabolice libidinum, quibus anima uritur et perditur, nisi ope angelicae flammæ dissipentur vel temperentur.

Arab. O frigus et calor.

68. — Vulg. Benedicite, rores et pruina, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. O et imbris.

69. — Vulg. Benedicite, gelu et frigus, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

70. — Vulg. Benedicite, glacies et nive, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

71. — Vulg. Benedicite, noctes et dies, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

72. — Vulg. Benedicite, lux et tenebrae, Domino; laudate, etc.

73. — Vulg. Benedicite, fulgora et nubes, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

74. — Vulg. Benedic terra Domini; laudet et superexaltat eum in secula.

75. — Vulg. Benedicite, montes et colles, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

76. — Vulg. Benedicite, universa germinantia in terra, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

Arab. O omnes herbe in terra.

77. — Vulg. Benedicite, fontes, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

78. — Vulg. Benedicite, maria et flumina, Domino; laudate, etc.

79. — Vulg. Benedicite, cete et omnia que moventur in aqua, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

80. — Vulg. Benedicite, omnes volucres coeli, Domino; laud, etc.

81. — Vulg. Benedicite, omnes bestie et pecora, Domino; etc.

82. — Vulg. Benedicite, filii hominum, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

83. — Vulg. Benedic Israel Dominum; laudet et superexaltet eum in secula.

Sep. Benedicite.

84. — Vulg. Benedicite, sacerdotes Domini, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

85. — Vulg. Benedicite, servi Domini, Domino; laudate et superexaltate eum in secula.

86. — Vulg. Benedicite, spiritus et anima iustorum, Domino; etc.

87. — Vulg. Benedicite, sancti et humiles corde, Domino; etc.

Arab. Benedicite, innocentes.

124

125

COMMENTARIA. CAPUT III.

126

Syr. Et gratias agite quia benignus est, et in seculum bonitas ejus.

90. — Vulg. Benedicite, omnes religiosi, Domino Deo deorum; laudate et confitemini ei, quia in omnia secula misericordia ejus.

Syr. Timentes Deo deorum, etc., quia bonus est, in seculum benignitas ejus.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 52. — *Benedictus es, Domine, Alii, benedicendi, εὐλόγητος;* non significat idem quod benedictum fuisse, sed dignum esse qui benedicatur, qua verbalia in *vv.* passim sine ulla temporis differentia explicanda sunt; sic *ἐπαύεται redditus spectabilis*, etc. 55. *In templo sancto gloria tuae.* Sept. *In templo sancta gloria, in τῷ ναῷ τῆς ἁγίας ἀρχῆς.* 60. *Benedicite, aquæ super calos sunt.* Sept. *Benedicite, aquæ, et omnia que, etc.* Alii codices Greco omittunt *xxi*; sicut et Latini, sed parum refert, sive admittatur, sive omittatur, modo ita tertatur; *Benedicite, aquæ etiam omnes, etc.* 61. *Benedicite, omnes virtutes.* Sept. *Benedicat, sed parum refert, sive in plurali sive in singulari legatur.* 65. *Omnes spiritus;* Arab. *Omnis ventus.* De dictione *ruach*, plures dictum. *Confitemini Domino.* Alii: *Gratias agite;* conlitteri enim ciam sumunt pro gratias agere.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

autem Domini tetragrammaton nulli alii communica-
tur, sed de Deo dicuntur.

MENOCHIUS, LYRANUS.

VERS. 55. — *BENEDICTUS ES IN TEMPIO,* etc. Istud templum est humanitas Christi, quia in Christo habi-
tavit plenaria divinitas corporaliter, ut dicit Apostolus ad Colos. 2. Propter hoc dicitur; Apoc. 21, de colesti Ierusalem: *Templo non vidi, in eā: Dominus Deus ipse est templum ejus et agnus.*

TRINUS.

SUPERLAUDABILIS ET SUPERCLORIOSUS, id est, qui omnem laudem, gloriam, et glorificationem, seu ho-
minum, seu angelorum superas, in omnibus transcedens.

LYRANUS.

VERS. 54. — *BENEDICTUS ES IN THRONO.* Hoc est, in
beatâ Virgine, quis speciali modo conjuncta est Deo
ratione maternalis; et dicitur propriè ipsius thronus,
quia in gremio ejus sedet, quando recepit numerâ à
regibus, ut Math. 2.

VERS. 55. — *BENEDICTUS ES QUI INTERIS ABYSSOS,* id
est, angelos dominatos de celo dejectos.

Et SEDES SUPER CHERUBIM, presidens angelis
sanctis.

MENOCHIUS.

INTERIS ABYSSOS. Qui omnia vides; quem ne illa
quilem latent, quem profundis mariis mersa sunt.

SEDES SUPER CHERUBIM. Tum super angelos Cheru-
bitum qui sunt in celo; tum super effigies cherubim-
orum quae sunt super arcam et propitiatorium. Vide
Exod. 25, 22; ad hos enim cherubinos alludit.

TRINUS.

SEDES SUPER CHERUBIM, tum in celo, tum in Sancto sanctorum. Vide Exod. 25, vers. 25. Et licet tem-
plum Jerosolymis destrutum esset, integra tamén erat
ad hanc aream cum propitiatorio et Cherubinis, à Jeromia
loco secreto recondita, ut dicitur 3 Machab. 2,
vers. 5. *Εἰσεργεῖτε διὰ τοῦ προπύλαιον.* Lyranus.

VERS. 56. — *BENEDICTUS ES IN FIRMI.* Et accepit
hic firmamentum pro empore celo, quod describitur

inmobile à sanctis, quia est locus proprius beatorum, idcirco dicitur firmamentum. Considerandum etiam quod in istis creaturis praedictis dicitur Deus specialiter benedici et glorificari: quia sunt conjuncta Deo speciali coniunctione, ut patet ex praedictis.

MENOCIUS.

In FIRMAMENTO COELI, quia firmamentum coeli expandi, stellisque distinxisti, ex quo cluet gloria tua.

LYRANUS.

VERS. 57.—BENEDICITE, OMNIA OPERA, etc. Hic consequenter tres pueri invitant creaturas ad laudandum Deum coeli. Et primo creaturas in generali, dicentes: Benedicite, omnia opera Domini, Domini. Et considerandum quod in omnibus istis sequentibus, utuntur istis verbis: Benedicite, laudate, et superexalte, eadem ratione quia usi sunt in praecedentibus nominibus his: Benedictus, laudabilis et superexaltatus.

MENOCIUS.

BENEDICITE, OMNIA OPERA, etc. Invitant omnes creaturas ad laudandum Deum, quod illae non ore et voce praestant, sed opere, suam scilicet ostendente pulchritudinem, et utilitatem exhibendo; et id faciendo, ad quod ab auctore naturae instituti sunt, est poetica quasi ethopoeia ad effectum magis exticandum quam rebus inanimatis sensus et vox tribuitur.

LYRANUS.

VERS. 58.—BENEDICITE, ANGELI DOMINI, DOMINO. Hic invitant creaturas in speciali; et primo creaturas purè spirituali, secundò corporales, ibi: Benedicite, celi; tertio creaturam compositam ex spiritu et corpore, ibi: Benedicite, filii hominum. Dicitur igitur primo: Benedicite, angeli, etc. Primo enim invitant creaturam angelicam, tanquam Deo propinquiorem. Unde dicit Aug. lib. 2 Confess. Duo fecisti, Domine: unum prope te, scilicet naturam angelicam; alium prope nihil, scilicet materiam primam.

VERS. 59.—BENEDICITE, COELI. Hic invitant creaturas corporales; et primo corpora celestia, secundò ea que pertinent ad elementa, ibi: Benedicite, imber. Circa primum dicunt sic: Benedicite, celi; ubi invitant celum siderum, cum spissis septem planetarum, et celum crystallinum; idcirco dicitur,

MENOCIUS.

BENEDICITE, COELI, DOMINO. Nam celi, ut ait Psaltes, enarrant gloriam Dei, Psalm. 48, 2.

LYRANUS.

VERS. 60.—BENEDICITE, AQUE QUE SUPER COELOS. Illud enim celum dicitur aquatum, propter quandam similitudinem, quia convenit cum aqua in diaphanitate. Tertio invitant angelos in quantum movent orbem, quia ex motu eorum cognoscimus, quod ex tali motione ministrant, et hoc est quod dicitur,

VERS. 61.—BENEDICITE, OMNES VIRTUTES. Quartò invitant ea que faciunt ad ornatum coeli, scilicet solē et lunam et alia luminaria, cùm dicunt: Benedicite, sol et luna. Et patent in littera praedicta.

MENOCIUS.

VIRTUTES. Vel universim angelos intelligit, vel peculiariter eum chorum qui dicitur virtutes; explicari etiam potest de colestibus influentiis, vel operatibus facultatibus animalium, stirpium, lapidum, etc.

LYRANUS.

VERS. 64.—BENEDICITE, IMBER. Hic invitant ea que pertinent ad elementa: et 1° invitant ipsa elementa; 2° ea que faciunt ad ornatum elementorum, ibi: Benedicite, cete. Prima in duas, quia primo invitant elementa superiora; secundò inferiora, ibi: Benedic terra. Considerandum autem in omnibus istis quod ista inanimata et ratione creatura dicuntur benedicere Deum, et laudare, per quamdam similitudinem, in quantum perficiunt ea quae ordinantur a Deo: et iterum in quantum ex consideratione talium creature rationales assurgunt ad benedicendum et laudandum Deum. Primo igitur invitant elementum aeris, tangendo tres impressiones que sunt in aere multum utiles ad vitam hominum et fructificationem terre nascentium, quae sunt imber, et ros, et spiritus, id est, ventus, et hoc est quod dicitur: Benedicite, imber et ros, Domino. Secundò tangunt elementum ignis et ejus effectus, quia est austus. Tertiò tangunt alternatio temporis causata ex motu solis in oblique circulo, scilicet hyems et aestas; quia sole existente in signis australibus causatur hyems; eo autem existente in signis septentrionalibus causatur aestas, et hoc est quod dicitur.

ESTICUS.

BENEDICITE, OMNES SPIR., etc. Hoc loco intelliguntur venti qui dicuntur Dei, propter magnitudinem vel videntiam, sicut cedri Dei, etc., non autem angelici spiritus, de quibus sup., v. 58, neque anima hominis, de qua inf., v. 86.

LYRANUS.

VERS. 67.—BENEDICITE, FRIGUS, id est, hyems, etc. 4° Invitant impressiones que sunt in oppositis temporibus, scilicet in vere et autumno, cùm dicuntur,

VERS. 68.—BENEDICITE, RONIS, etc. Quia roris plurimum fit in vere, pruina in autumno, ut dicit Philosoph., 2 Meteor. 5° Invitant impressiones que sunt in hyeme, ibi: Benedicite, gelu. 6° Invitant ea que sunt in motu solis diurno in duobus hemisferiis; quae sunt nox et dies et lux et tenebra: quia sole existente in hemispherio nostro causatur dies et lux; quando autem est in hemispherio opposito causatur nox et tenebra, et hoc est quod dicitur: Benedicite, nocte, etc. 7° Invitant duas impressiones notabiles que sunt fulgura et densitas nubium, ibi: Benedicite, fulmen, etc.

MENOCIUS.

PRUINA. Grascè nives, nives. Variabili verti: Pluviae nivales, ali passim pruinae.

LYRANUS.

VERS. 74.—BENEDIC TERRA. Hic invitant elementa inferiora, scilicet terram et aquam. Et primo invitant terram secundum se, ibi: Benedic terra, etc.; secundò quantum ad partes eius, ibi: Bene-

dicite, montes et colles; tertio quantum ad ea que germinantur ex terra et adherent ei, propter quod pertinet propriè ad ornatum terræ, ibi: Benedic, universa germinaria. Consequenter invitant elementum aquæ, et primo quantum ad originem fluminum, cùm dicunt: Benedic, fontes. Secundo quantum ad id quod est terminus fluminum, quia flumina in mari congregantur, ibi: Benedic, maria, etc.

MENOCIUS.

VERS. 79.—BENEDICITE, CETERA ET OMNIA, etc. Hic invitant ea que pertinent ad ornatum elementorum, cujusmodi sunt animalia in elementis viventia et moventia seipsa, et primo que pertinent ad elementum aquæ; cujusmodi sunt pisces; et hoc est quod dicitur: Benedic, cete, etc., et exemplum hunc hinc, quia sunt pisces maximi et mirabiles multum inter creaturas Dei. Secundò invitant ea que pertinent ad ornatum aeris, cùm dicuntur.

MENOCIUS.

CETERA. Ingentes maris pisces intelligit, quales sunt balenæ.

LYRANUS.

VERS. 80.—BENEDICITE, OMNES VOLUCRES. Accipitur oculum impripiò pro celo aereo. Tertio invitant ea que pertinent ad ornatum terre, cùm dicuntur.

LYRANUS.

VERS. 81.—BENEDICITE, OMNES BESTIE. Quantum ad animalia sylvaticæ. Unde dicuntur bestie quasi vastie.

LYRANUS.

ET PECORA. Quantum ad animalia domestica.

MENOCIUS.

BESTIAE ET PECORA. Per bestias feras intelligit; per pecora vero mansueta animalia, quales sunt oves et boves.

LYRANUS.

VERS. 82.—BENEDICITE, FILII HOMINIS. Hic invitant creaturam compositam ex spiritali et corporali, scilicet naturam humanam, et primo generaliter, cùm dicunt: Benedicite, filii hominum. Secundò, populum Israel specialiter, cùm dicuntur,

MENOCIUS.

FILI HOMINIS, genio omne hominum.

VARIETAS LECTIIONUM.

VERS. 91.—Vulg. Tunc Nabuchodonosor rex obstuavit, et surrexit properè, et ait optimatus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondebant regi, dixerunt: Verè, rex.

Arias. Surrexit in festinando, etc., et dixit duxitoribus suis.

Tig. Dixit proceribus suis.

Septuag. Nabuchodonosor audivit laudantes eos et obstuavit, etc.; misimus compeditos.

Syr. Obstuavit, summoque pavore reperitus.

92. Vulg. Respondit, et ait: Ecce ego video quatuor viros solitos, et ambulantes in medio ignis; et nihil corruptionis in eis est, et species quarti similis filio Dei.

Arias. Et non est corruptio in eis.

LYRANUS.

VERS. 85.—BENEDICAT ISRAEL DOMINO. Et hoc est, quia ille populus speciali cultu dicebatur peculiaris Deo. Tertiò, adhuc specialius sacerdotes, cùm dicuntur,

MENOCIUS.

ISRAEL. Peculiariter Israelitæ.

LYRANUS.

VERS. 84. BENEDICITE, SACERDOTES. Et hoc, quia debent pollere speciali sanctitatem in populo. Quarò, ministros sacerdotibus adjunctos, ibi: Benedicite, servi. Et quia laus non est accepta Deo, nisi fiat et per se, et sanctitate, et humilitate, idcirco sublitrur: Benedicite, spir. Ultimò terminant laudem istam in seipsis, sicut à seipsis inchoaverunt, cùm dicuntur.

VERS. 88.—BENEDICITE, ANANIA. Et hoc est, quia specialiter rationem laudandi habent, quæ tangunt eum subditur:

QUIA ERUIT VOS DE INF. Quia illuc descendissent anima corporum, nisi preservati fuissent ex incendio ignis virtute divina.

MENOCIUS.

ERUIT DE INFERNO, è mortis fauibus erupit.

DE MANU. Id est, potestate certa mortis, cui traditum eramus.

TIRINUS.

ERUIT NOS DE INFERO, id est, limbo, ad quem per mortem (ni Deus præcavisset) rectè tendebamus.

LYRANUS.

VERS. 90.—BENEDICITE, OMNES RELIG. Istud ultimum additur, quia non solum in populo Israel, sed etiam in aliis populis erant aliqui qui speciali cultu colebant Dominum, sicut fuit Job et Melchisedech, et similes, qui dicuntur hic religiosi.

MENOCIUS.

OMNES RELIGIOSI, omnes Dei cultores; hi enim sunt σεβόμενοι τὸν Θεόν.

TIRINUS.

RELIGIOSI. Id est, cultores Dei.

UM. A vers. 91 ad 100.

Tig. Nulla est labes et forma quarti similis filio deo-rum.

Sep. Similitudo filii Dei.

95.—Vulg. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentes, et ait: Sidrach, Misach et Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, et venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach et Abdenago de medio ignis.

96.—Vulg. Et congregati satrapæ, et magistratus, et iudices, et potentes regis, contemplabant viros illos, quoniam nihil potestatis habuissent ignis in corporibus eorum, et capillis capitum eorum non esset adustus, et sarabala eorum non fuissent immutata, et odor ignis non transisset per eos.

Pag. Magni principes, summi sacerdotes, et duces, et optimates regis, etc., quia non dominatus fuerat ignis in vestes eorum.

Arias. Et congregantes se secundi à rege, etc., et
ductores regis.

Sep. Satrapæ, et duces, et toparchæ.

Syr. Et congregatae turbae, omnes duces militis, prin-
cipes Domini, etc., neque femoralia eorum adusta,
neque igni odorem pervasisse eos.

95. — Vulg. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Bene-
dictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach et
Abdenago, qui misit angelum suum, et eruit servos
suos, qui crediderunt in eum; et verbum regis
immutaverunt, et tradidérunt corpora sua ne
servirent, et ne adorarent omnem deum excepto
Deo suo.

Pag. Nec gena flecenter omni deo.

Syr. Et verbum regis contemnentes exposuerunt
corpus suum.

96. — Vulg. A me ergo positum est hoc decretum,
ut omnis populus, tribus et lingua, quæcumque
locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach,
Misach et Abdenago, dispercat, et domus eûs
vastetur: neque enim est alius deus qui possit ita
salvare.

Pag. Dominus eûs in latrinam ponetur.

Arias. Lingua que dixerit errorem.

Tigur. Convicione dixerit, frustulatum conficiatur,
ejusque domus detestabilis fiat.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 91. — Obstupuit. Addit Syr. Summoque pavore corruptus, quod credere est facile ex sequentibus. 92. Species quarti similis filio Dei; ali: Similis filio deorum; est enim elohim, significans deos, sed omnes alii
habent, similis filio Dei, erat enim angelus in figurâ humana tanto fulgere coruscans, ut judicaret rex illum
non esse filium hominum, sed aliquid divinum, tantù pulchritudine ut filius Dei ab eo erederetur esse. 94. Et
congregati satrapæ, etc. Alii: Magi principes. Vide Concord. vers. 5.

95. — Verbum regis immutaverunt: Syr. exponit quomodo illud immutaverint, nemp contemnentes verbum
regis qui precepserat ut omnes suam statuam auream et deos suos adorarent. Dispercat, et domus eûs vastetur.
Alii: Frustulatum conficiatur, et omnis domus eûs detestabilis fiat. Vide Concordiam vers. 6, 97. Tunc rex pro-
movit Sidrach. Alii: Magnificavit, prosperare fecit: hoc est, dignitati ampliori restituit. 99. Placuit ergo mihi.
Tig. explicit: Offici mei esse iudicio referre signa et portenta.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 91. — TUNC NABUCH. Hoc est pars principalius hujus capituli, in quâ ponitur puerorum exal-
tatio condigna, ubi Scriptura notat quatuor. Primum est apparitus angeli, quia apparuit quartus cum tribus
pueris. Et hoc est quod dicitur: Tunc Nabuch. rex
obstupuit, ex combustione subita fortissimorum vi-
orum sui exercitus, ut praedictum est, et de puer-
orum salutem in fornace.

Et SURREXIT PROPERE, ad videndum miraculum.
Et AIT OPTIMATIUS, id est, primis principibus post
regem.

NON TRES VIROS, et non plures,

MISERIS IN MEDIUM IGNEM? Quasi dicat: Sic, et
ideam affirmant principes. Et patet.

VERS. 92. — RESPONDIT REX, ET AIT: ECCE EGO
VIDEO, etc. Et ideo admirabatur de quo.

SOLUTUS. Quia admirabatur quod ignis combussisset
corum vincula, et non corpora. Et hoc est quod dici-
tur: Et ambulantes in medio ignis.

Et SPECIES QUARTI. Quia propter irradiationem

vultus in corpore assumpto benè apparebat quod
angelus non erat filius hominis, sed magis aliquid
supra hominem et quid divinum. Secundum quod
ponitur ibi, est approbatum miraculi, cum dicitur:

SIMILIS FILIO DEI. Id est, similiis angelo, ut vertunt
Septuag.

SPECIES QUARTI EST SIMILIS FILIO DEI. Id est, angelo,
ut hic vertunt Septuag., et ipse rex, vers. 95, sese-
met exponit. Sic et alibi in Scripturis angelii sep-
tuplum vocantur filii Dei. Allegoricè, designatur Christus,
naturalis filius Dei, inquit S. Hieron. Tertullianus et
Augustinus, de quo hic alludens canit Ecclesi: Sarexit Christus de sepulcro, qui tres pueros liberavit
de camino ignis ardenti.

LYRANUS.

VERS. 95. — TUNC ACCESSIT, ex quo patet ejus
devotio, quia non mitit mundum.

ET AIT: SIDRACH, etc., SERVI DEI. Non idolorum
multorum, quo coluntur in terrâ.

EGREDIMINI, de fornace.

Sep. In perditionem erunt, et domus eorum in dire-
ptione.

Arab. Addicuntur exitio.

97. — Vulg. Tunc rex promovit Sidrach, Misach et
Abdenago in provincia Babylonis.

Pag. Tunc rex magnificavit.

Arias. Prosperare fecit.

Sep. Et ampliavit, eos et dignos habuit ipsos qui
praessent omnibus Iudeis qui in regno suo.

98. — Vulg. Nabuchodonosor rex omnibus populis,
gentibus et linguis qui habitant in universâ terrâ,
pax vobis multiplicetur.

Tig. Precautur ut pax vestra angueatur.

99. — Vulg. Signa et mirabilia fecit apud me Ex-
celsum. Placuit ergo mihi predicare.

Pag. Goram me ut carrent.

Arias. Decorum est coram me judicare.

Tigur. Offici mei esse iudicio referre signa et por-
tentata.

100. — Vulg. Signa eûs, quia magna sunt, et mira-
bilia eûs, quia fortia, et regnum eûs, regnum
semperium, et potestas eûs in generatione et
generationem.

Arias. Regnum eûs regnum seculi.

Syr. Et miracula eûs quia ingentia.

ET VENITE, ad me secûre; sequitur,
VERS. 94. — ET CONGREGATI. Qui dicuntur satrapæ
et hujusmodi supra expositionem.

CONTENPLABANTUR, admirantes de miraculo, quod
probatur per id quod subditur: Quoniam nihil potes-
tatis habuisset ignis in corporibus eorum. Et quod plus
est,

ET CAPILLUS CAPITIS, qui tamen de facili incenditur.
SARABALA. Id est, bracca astivales et breves.

NON FUSSENT IMMUTATA. Quia non solum non erant
adusta, sed nec fumo denigrata.

ET ODOR IGNIS. Quia non erant immoderatè calefacti.
TERTIUM quod ponitur hic est acclamatio Dei, cum
dicitur,

MENOCHIUS.

SARABALA. Sarabala, quam vocem D. Hieronymus
bracca verit supra, num. 21. Pagnius *vestes*, ut
etiam Vatablus; vox est Chaldaica.

TIRINUS.

SARABALA Chaldaicè significant femoralia quæ
v. 21, *bracces vocavit*, et Hispani etiamnum vocant
sarageltas. Eran caligo laxæ et longæ, ad talos
usus porrectæ, et ferre ex tela vel hyso versicolori.

LIRANUS.

VERS. 95. — ET ERUMPENS NABUCHONOSOR, in
laude dei scilicet.

AIT: BENEDICTUS... Qui misit angelum suum; per
hoc enim quod erat dissimilis, et quod subito dispa-
ravit alii egredientibus de fornace, cognovit quod
fuerat angelus; sequitur :

ET VERBUM REGIS IMMUTAVERUNT. Obediendo Deo,
et non regi. Et quia non solum Nabuchodonosor in
se, sed etiam in toto regno, voluit laudare Deum;
ideò sequitur,

MENOCHIUS.

VERBUM REGIS IMMUTAVERUNT. Ad verbum veritas,
secundaverunt, nam in Chaldeo textu originali est
sciendi, et sensus est, posthabuerunt, in secundiis
habuerunt, primum scilicet locum dantes divine
legi.

OMNEM DEUM, ullum deum.

TIRINUS.

VERBUM REGIS IMMUTAVERUNT. Id est, contra impe-
rium regis (qua impium) fortiter egerunt, inquit
Vatablus.

LIRANUS.

VERS. 96. — A ME ERGO POSITUM EST HOC DECRE-
TUM. Id est, lex firma, et patet. Quartum quod
ponitur hic, est exaltatio populi Israëlitici per
puerorum promotionem, et hoc est quod dicitur,

MENOCHIUS.

POSITIONE. Ponitur. LOCUTA FUERIT BLASPHEMIA. Non videtur rex hoc
prodigio fuisse planè conversus; nam non vetat coli
idola, nec prescipit coli unum Deum Hebreorum, sed
tantum vetat ne quis eum blasphemet.

LIRANUS.

VERS. 97. — TUNC REX PROMOVIT SIDRACH, etc.,
et ampliis quam ante, quia prius erant praefecti ope-

rum, sed nunquam fecit eos iudices provincialium, et
patet littera. Et in isto capitulo potest assignari
quadrigplex moralias, quia in statu est nota simulationis;
in adorantibus, simulationis; in ministris
vel instrumentis, adulatioñis; in fornace, tentationis.
Statu igitur nota simulationem potentiae, scientiae,
seu cuiuscumque excellentiae: haec statua est facta,
quia vita simulata habet meram fastidatem; aurea
qua habet falsam honestatem; alata, qua habet
falsam dignitatem; lata, propter falsam pietatem;
sita, propter falsam potestatem; dedicata, propter
falsam famam celebratatem; adorata, propter falsam
majestatem. Haec omnia simul concurrentia faciunt
similitatem, statuam, non hominem. In adorantibus
est nota simulationis: adorant primò satrapæ, id
est, nobiles, aspirantes ad nobilitatem generis;
Magistratus, id est, consiliarii aspirantes ad familiaritatem
principis; iudicæ aspirantes ad auctoritatem;
duces, scilicet exercitus, aspirantes ad nominis cele-
bratatem; tyranni, aspirantes ad potestatem; optimates,
aspirantes ad regiam dignitatem. Hi omnes
adorant seculi dignitatem, ne potentiam, honores, vel
divitias perdant; quorum exemplo subiti faciliter
inducuntur, impulsi à majoribus per potentiam; à
doctoribus per falsam doctrinam; à religiosis per falsam
vitam. In ministris, vel instrumentis notitiae adulatioñis.
Quidam enim adulantur superioribus ratione timoris;
et hoc significatur per tubam, quia terret; quidam ratione
consequendi honoris ambitionis; et hoc significatur
per fistulam; quidam ratione favoris habent in cau-
sis, et hoc significatur per citharam; quidam ratione
valoris temporalis, ut pauperes; et hoc significatur per
sambucum; quidam ratione affectus carnalis amoris,
sicut sunt proprie diligentes; et hoc significatur per
psalterium; quidam ratione decoris, ut lascivi, et hoc
significatur per symphoniam; quidam ratione livoris,
ut si per superioris possint se vindicare de aliis; et
hoc significatur per omne genus musicorum, quia tales
per omniem viam querunt adimplere suum pro-
positum. Quartò in fornace et pueris notatur tenta-
tio et tribulatio, in fornace activè, et in pueris pas-
sivè. Fornax enim tribulationis septuplum succeditur
contra justos antequam liberetur. Per adversitatem
in insidiis hostilibus; per asperitatem, in afflictionibus
mentis interioribus; per arduitatem, in operibus dif-
ficilibus; per auctoritatem, in praecipiti fortioribus;
per austrietatem, in virtu et aliis necessitatibus cor-
poralibus; per calamitatem, in infinitatibus et lan-
goribus. Fornax autem tentationis similiter septu-
plum succeditur, quia septem sunt differentiationes
tentationis; quia quadam est tentatio dubia; quadam
occulta; quedam fraudulenta sub specie boni; quadam
subita et periculosa, quia in repentina difficultate
est se bene habere; quedam importuna, sicut est
tentatio carnis, que impugnat omnibus horis; quadam
perplexa; quedam violenta ex intensione periculi
vel mortis. Haec tentationes succeditur naphath, id
est, concupiscentia peccati originalis; stupâ, id est,

concupiscentia superbie et vanitatis; pice, id est, concupiscentia luxuria carnalis; malleolis, id est, concupiscentia mundane cupiditatis, qua desiderat avarum hominem, sicut malleoli sarmenta sunt desiderata. Ex hâc fornacē eripiuntur pueri, id est, innocentes; vincula consumuntur, id est, difficultas ad bonum, et pronitas ad malum; servantur autem illæsa sarabala, id est, bona que honestat, quæ tegunt membra pudibunda; thiaræ, id est, bona que delectant, quia ponuntur in capite; calceamenta, id est, bona que sustentant; vestes, id est, bona que conservant; flamma autem quæ diffunditur per eubitos quadrigastræ novem, et quinquagesimum non attingit, significat ponam inferni, que nunquam consequetur remissionem jubilæi, id est, requiem aeternam, que per remissionem jubilæi significatur in Scripturæ, quia in inferno nulla est remissio.

MENOCIUS.

TUNC REX PROMOVIT SIDRACH, MISACH ET ARDENGAS, etc. Non solùm pristine dignitati restituit, sed etiam honoribus auxit.

LYRANUS.

VERS. 99. — NABUCHODONOSOR REX. Hæc est tercia visio significans Christi prædicationem contra humanae prosperitatim. Materia autem huius visionis est factum Nabuchodonosor, qui propter offensam Dei septem annis versus fuit in amaranthum, herbarum radibus inter animalia nutritius, et post per Dei misericordiam ad regnum restitutus, et sié humiliatus regem coeli laudare coepit; in quo ostenditur mysterium dominice prædications, scilicet, humanae prosperitatim finem labilem ostendens. Causa finalis est prænuntiatio Christi prædicantis, trepidatio Dei omnipotenti, humiliatio regis superbientis, exaltatio Danielis interpretantis, consolatio populi servientis. Causa efficiens est spiritus sancti instinctus, quem habuit Daniel tanquam vir sobrius et devotus, humilius et subiectus, interpretatione assuetus. Causa autem formalis consistit in modo scribendi hanc visionem, quia scribitur per modum epistole, quia est epistola regis Nabuchodonosor missa per totum regnum suum ad laudem Dei in memoriam hujus facti, que à Daniele posita est in serie hujus libri. Et ideo dividitur per modum epistola, quia primò ponitur salutatio; secundò, subiungitur narratio, ibi: *Signa, id est, tertio infertur conclusio*, ibi: *Nunc igitur. In salutatione autem preponitur persona salutans, quia est major, cum dicatur: Nabuchodonosor rex. Postea subduntur persone salutatae, cum dicatur:*

ONNIBUS POPULIS, etc. Quia erat monarca Orientis,

CAPUT IV.

1. Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, et florens in palatio meo.

2. Somnium vidi, quod perterruit me: et cogitationes meæ in strato meo, et visiones capituli mei, conturhaverunt me.

3. Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, et ut solutionem somnii indicarent mihi.

ut dictum est. Tertiò describuntur bona optata personis salutatis, cum dicatur:

PAX VOBIS MULTPLICETUR. Quia bonum pacis debet rex optare subditis, quia ad hoc eis preponitur.

MENOCIUS.

NABUCHODONOSOR REX, OMNIBUS POPULIS, GENTIES, ET LINGUIS, QUI HABITANT, etc. Est hic nova nova rei narratio: est enim hie titulus epistola regis, quæ sequitur cap. 4.

TIRINUS.

NABUCHODONOSOR REX, OMNIBUS POPULIS, GENTIES, ET LINGUIS, QUI HABITANT IN TERRA UNIVERSA, PAX VOBIS MULTPLICETUR. Est hic titulus epistola regie que proxime sequitur cap. 4.

LYRANUS.

VERS. 99. — SIGNA ET MIR. Ille ponitur consequenter epistola narratio; et primò ponitur in generali; secundò in speciali, ibi: *Ego Nabuchodonosor. Circa primum considerandum, quod hic in generali narratur factum Nabuchodonosor quoniam propero superbiuam suam in amentiam versus est et humiliatus; et per consequens a Deo in regnum restitutus; propero quod fuit motus ad Deum hancandrum, et per epistolam ad laudem Dei suos subditos invitandum, et hoc est quod dicunt hie, signa, id est, opera divinitatis facta ad inducendum homines ad Dei reverentiam.*

ET MIRABILIA, quia excedunt intellectus humani facultatem.

FECIT APUD ME, id est, in persona mea; et sunt verba Nabuchodonosor.

DEUS EXCELSUS. Hoc dicunt ad differentiam illorum qui in templo celebantur.

PLACUIT ERGO MIHI PREDICARE, id est, solemniter per epistolam divulgare.

LYRANUS.

VERS. 100. — SIGNA EIUS, id est, opera super naturam facta.

QUIA MAGNA SUNT, id est, talia quod nullus potest similis facere.

ET MIRABILIA EIUS, cui nullus potest resistere, vel etiam impeditre.

ET REGNUM EIUS REGNUM SEMPER TERNUM, id est, sine fine.

ET POTESTAS EIUS IN GENERATIONEM, etc., id est, in omnem nationem.

MENOCIUS.

SIGNA EIUS, QUIA MAGNA SUNT; ET MIRABILIA EIUS, QUIA FORTIA; ET REGNUM EIUS REGNUM SEMPER TERNUM, ET POTESTAS EIUS IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM, id est, fortis et potenti Dei manu patrata.

CHAPITRE IV.

1. Moi Nabuchodonosor, étais en paix dans ma maison, et plein de gloire dans mon palais.

2. J'ai vu un songe qui m'a effrayé; et étant dans mon lit, mes pensées, et les images qui se présentaient à mon imagination, m'épouvanterent.

3. C'est pourquoi je publiai une ordonnance, pour faire venir devant moi tous les sages de Babylone, afin qu'ils me donnassent l'explication de mon songe,

4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldaei et aruspices, et somnium narravi in conspectu eorum: et solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5. Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar, secundum nomen dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: et somnium coram ipso locutus sum.

6. Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, et omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniiorum meorum, quas vidi, et solutionem earum narrara.

7. Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, et ecce arbor in medio terra, et altitudo ejus nimia.

8. Magna arbor et fortis, et proceritas ejus continens colum: aspectus illius erat usque ad terminos universi terræ.

9. Folia ejus pulcherrima, et fructus ejus nimius: et ea uniuersorum in ea: subter eam habitantes animalia et bestie, et in ramis ejus conversabantur volucres coeli: et ex ea vescebatur omnis caro.

10. Videbam in visione capitis mei super stratum ruscum: et ecce vigil, et sanctus de celo descendit.

11. Clamavit fortiter, et sic ait: Succidite arborcm, et præcideite ramos ejus: extinxite folia ejus, et dispergit fructus ejus: fugient bestiae que subter eam sunt, et volucres de ramis eius.

12. Verumtamen germin radicum ejus in terra sinita, et alligetur vinculo ferreo et æreo, in herbis que foris sunt, et raro coili tingatur, et cum foris pars ejus in herba terra.

13. Cor ejus ab humano commutetur, et cor feræ detur ei: et septem tempora mutentur super eum.

14. In sententiâ vigilum decreatum est, et sermo sanctorum, et petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominus Excelens in regno hominum, et cuicunque voluerit, dabit illud, et humilium hominem constitut super eum.

15. Hoc somnium quid ego Nabuchodonosor rex: tu ergo, Baltassar, interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi, tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16. Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, coepit intra semipeltum tacitus cogitare quasi una: et cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium et interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, et dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, et interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17. Arborum quam vidi sublimem, atque robustam, cuius altitudo pertinet ad colum, et aspectus illius in omnem terram.

18. Et rami ejus pulcherrimi, et fructus ejus nimius, et esca omnium in ea: subter eam habitantes bestiae agri, et in ramis ejus commorantes avec coeli.

19. Tu es rex, qui magnificatus es, et invalidisti: et magnitudo tua crevit, et pervenit usque ad colum, et potestas tua in terminos universi terræ.

4. Alors les devins, les mages, les Chaldéens et les anguilles étaient venus devant moi, je leur racontai mon songe; et ils ne purent me l'expliquer.

5. Enfin Daniel notre collègue parut devant nous, lui qui a nom Baltassar, selon le nom de mon dieu, et qui a dans lui-même l'esprit des dieux saints. Je lui racontai mon songe, et je lui dis:

6. Baltassar, princeps des devins, comme je sais que vous avez en vous l'esprit des dieux saints, et qu'il n'y a point de secret que vous ne puissiez pénétrer, dites-moi ce que j'ai vu en songe, et donnez-m'en l'explication.

7. Voici ce qui m'a été représenté en vision, lorsque j'étais dans mon lit. Il me semblait que je voyais au milieu de la terre un arbre qui était excessivement haut.

8. C'était un arbre grand et fort, dont la hauteur allait jusqu'au ciel, et qui paraissait s'étendre jusqu'à extrémités du monde.

9. Ses feuilles étaient très-belles, et il était chargé de fruits capables de nourrir toutes sortes d'animaux: les bêtes privées et les bêtes sauvages habitaient dessous; les oiseaux du ciel demeuraient sur ses branches, et tout ce qui avait vie y trouvait de quoi se nourrir.

10. J'eus cette vision étant sur mon lit; alors celui qui veillait, et qui est saint, descendit du ciel,

11. Et ria d'une voix forte: Abatez l'arbre, coupez-en les branches, faites-en tomber les feuilles, et repandez-en les fruits; que les bêtes qui étaient dessous s'enfuient, et que les oiseaux s'envoient de dessus ses branches.

12. Laissez-en néanmoins en terre la tige avec ses racines; qu'elle soit liée avec des chaînes de fer et d'airain, parmi les herbes des champs; qu'elle soit mouillée de la rosée du ciel, et qu'elle passe avec les bêtes sauvages l'herbe de la terre.

13. Qu'on lui ôte son cœur d'homme, et qu'on lui donne un cœur de bête; et que sept temps se passent sur lui en cet état.

14. C'est ce qui a été ordonné par ceux qui veillent; c'est la parole et la demande des saints, jusqu'à ce que les vivants connaissent que c'est le Très-Haut qui a la domination sur les royaumes des hommes; qui les donne à qui il plaît, et qui établit roi, quand il veut. Le dernier d'entre les hommes.

15. Voilà le songe que j'ai eu, moi Nabuchodonosor rex; hâtez-vous donc, Baltassar, de m'en donner l'explication; car tous les sages de mon royaume n'ont pu me l'interpréter; mais pour vous, vous le pouvez, parce que l'esprit des dieux saints est en vous.

16. Alors Daniel, surnommé Baltassar, commença de penser en lui-même, sans rien dire, pendant près d'une heure; et les pensées qui lui venaient lui étaient le trouble dans l'esprit. Mais le roi, prenant la parole, lui dit: Baltassar, que ce songe et l'interprétation que vous avez à en donner ne vous troubleront point. Baltassar lui répondit: Seigneur, que le songe retombe sur ceux qui vous haïssent, et son interprétation sur vos ennemis.

17. Vous avez vu un arbre qui était très-grand et très-fort, dont la hauteur allait jusqu'au ciel, et qui semblait s'étendre sur toute la terre.

18. Ses branches étaient très-belles; il était chargé de fruits; et vous y trouviez de quoi se nourrir; les bêtes de la campagne habitaient dessous, et les oiseaux du ciel se retrouvaient sur ses branches.

19. Cet arbre, ô roi! c'est vous-même, qui êtes devenu si grand et si puissant; car votre grandeur s'est accrue et élevée jusqu'au ciel; votre puissance s'est étendue jusqu'aux extrémités du monde.